

Reisz László: A homályzóna harcosai. Egy rejtőzködő könyvtár titkai

A Silent Library Project

A "Silent Library Project" (SLP) olyan, technikát, innovációt és olvasást szerető embereket összefogó e-könyvtár, amelynek tagjai a digitális kultúra, az e-könyvolvasás elterjesztését tűzték ki céljukul. Kiadói terminológiával könyvdílereknek is nevezhetnénk őket, ha nem lenne a kifejezés anakronizmus: itt senki nem pénzért dolgozik. Mindenki a saját idejében, a saját eszközeivel maga állít elő e-könyveket, amelyeket aztán nonprofit alapon oszt meg más könyvbarátokkal.

Az interneten böngészve se szeri, se száma a kisebb-nagyobb e-könyvtáraknak, magára valamit adó megyei könyvtár nem létezhet "e-book" nélkül, a közismert házakat, projekteket említeni is felesleges.

Mi különbözteti meg az SLP-t ezektől?

Elsősorban persze az autonóm civil kezdeményezés, ami igaz is, de a valóságban egy nagyon lényeges működésbeli eltérés: az SLP kizárólag a digitális kultúráról, az olvasásról és az olvasókról szól. Nem készít hosszú-, közép- és rövidtávú programokat, nem rendelkezik küldetésnyilatkozattal sem, amire hivatkozva aztán szorgalmasan többletforrásért lobbizhat fenntartójánál.

Pusztán küldetése van, elhivatottsága - és több ezer könyve.

Miként kerültem kapcsolatba e könyvtárral?

Gyakorló könyvtárosként egyik fővárosi könyvtárunkban éltem végig annak idején a "Nagy könyv" című biblio-show-t, amelynek végeredményeként megtudhattuk, hogy noha egyre kevesebbet olvasunk, a régi magyar klasszikusok veretes értékei nem fakulnak. Nem, mert a megkérdezettek valamennyire visszaemlékeztek boldogult ifjúkoruk kötelező olvasmányaira, mert hogy ma mit olvasnak, vagy mit nem olvasnak - azt már kínosabb lett volna bevallani.

Ekkortájt jelent meg a felmérés alapján a "száz legnépszerűbb könyv" listája egy kolléga összeállításában, aki igazi könyvtároshoz illően rögtön csatolta az egyes könyveknél azok e-book-os elérhetőségét is. A legtöbb valóban érdekes könyv mellett az SLP neve állott.¹

Mivel jómagam számítógépfüggő könyvmoly is vagyok, aki számára nem az épület, a design a fontos, hanem a tartalom, az információ; érthető, úgy éreztem, hogy megtaláltam a "KÖNYVTÁRAT". És több év után vallom ma is: az SLP - számomra legalábbis - az ország legjobb könyvtára. Tudatosan vállalt elfogultságomat a tények, a tapasztalat motiválják - amelyek könyvtáramban több száz, SLP-ről letöltött e-könyvben testesülnek meg.²

Próféták és tanítványok

Az SLP nonprofit-alapon működő civil kezdeményezés. Szabályzata minimális, megkötései mondhatni, nincsenek: bárki, digitális kultúrát és e-könyveket kedvelő olvasó embert szívesen látnak soraikban. Az egyetlen feltétel, hogy maga is dolgozzon, azaz valamilyen szinten vegyen részt a közös munkában. Ennek mértékére vagy a feldolgozandó anyagok körére vonatkozóan semmiféle megkötés nincs. Ebben az értelemben az SLP "zártkörű klubként" működik, a szájtra való belépés jelszóhoz kötött. Ez - mint a későbbiekben látni fogjuk - nem az SLP döntése volt, de a pro forma jogszerű működéshez elengedhetetlen. Ez a "zártkertesítés" egyfelől sajnálatosan korlátozza a tágabb közösség érdekeit - ingyenes e-könyvek olvasása -, magának a klubnak a működésére ugyanakkor nincs érdemi hatással, hiszen aki dolgozni akar, megteheti, a potyázók kizárása pedig a tartalom bővülés szempontjából irreleváns.

Hogyan néz ki a szervezet struktúrája?

A tagság általánosságban két csoportra különíthető el. Van a négy-hat főre tehető, az "admin" körül tömörülő "kemény mag", ők a digitális éden prófétái, akiknek osztályrésze a száj nap karbantartása, a beküldött anyagok ellenőrzése és feltöltése. Az ellenőrzés szigorúan technikai vonatkozású, azaz bárki bármit közkinccsé tehet a portálon - az egyetlen megkötés, hogy a beküldött anyag új legyen, azaz máshol ne legyen elérhető - teljesen érthető "méretvédelmi" elvárás.

A tagság, a tanítványok - mindenki más.

A szigorúan vett tagság létszáma megközelíti az ezer főt. Olvasnak, böngésznek, letöltenek a szájról, ízlésük, érdeklődésük szerint. Egy fokkal aktívabb és jelentős közösségi életet élő csapat a fórumozók köre, akik - anonim - tevékenysége a száj fórumán is nyomon követhető. 2008 januárjában összesen 382-en voltak.

A klubon belül a tagtársak gyakorta virtuális kocsmaként beszélnek az SLP-ről, ezért gyakori a "kocsmatárs" elnevezés is. Mind a tanítványok, mind a próféták egyenlők - a próféták egyetlen kiváltsága, hogy jóval többet dolgozhatnak: a száj fenntartása, karbantartása, a beküldött új anyagok felrakása állandó kötelességük.

Az SLP messzemenően őrzi tagjai anonimitását. A belépés és a jelszó egy, a tag által választott nick-hez kötődik, tanítványok, próféták csak ezen a nick-en keresztül kommunikálnak. Hogy ezen belül ki mennyit árul el privátszférájából - árul-e el egyáltalán bármit is -, az az ő dolga. Az olvasásszereteten és az e-kultúra iránti elkötelezettségen kívül senkit semmi más nem motivál - az SLP nem vezet nyilvántartást arról, hogy az egyes nick-ekhez tartozó tanítványok hány könyvet tölthettek fel, s ez a könyvtárból sem derül ki.

Csak a könyv fontos.

És ez éppen elég.

Nézzük meg a fórumozókat közelebbről!³

Említettem, hogy ki-ki saját maga döntheti el, mennyit árul el magáról.

A nicknevek alapján a tagok nemének mintegy 29 százaléka vélelmezhető, ezen belül 92 férfi és 20 nő kocsmatárs feltételezhető. Anélkül, hogy a feministák haragját vonnám magamra, köztudott, hogy a férfiak jobban vonzódnak a technikai újításokhoz, ha tetszik, "kütyüfüggőbbek", mint a nők. Végül is az informatika: férfiszakma, a kételkedők nézzék meg, hány igazi női informatikusról, rendszergazdáról tudnak...

Az olvasás kedvelése szempontjából az olvasó neme igazából másodlagos szempont. Sokkal izgalmasabb - későbbi elemzéseink szempontjából pedig különösen az -, hogy milyen a kocsmatársak földrajzi elhelyezkedése.

	Nincs	Budapesti	Vidéki	Tranzit- határon túl	Külföldi
Földrajzi hely	233	63	52	15	11
Összes. %	61	16,5	13,6	3,8	2,9
Érvényes adatok. %		44,7	36,9	10,6	7,8

Az SLP-tagság földrajzi megoszlása

Látható, hogy a tagok többsége nem köthető valamely településhez, azaz nem adott meg ilyet, vagy nem azonosítható nevet használt. Azonban elég adatunk van ahhoz, hogy az egész csapatra vonatkozóan érvényes következtetéseket vonhassunk le: semmi okunk feltételezni, hogy a "névtelenek" megoszlása szignifikánsan eltérő lenne a nevesítettekétől.

Miért fontos ez?

Nos, az internet, a virtuális könyvtár által közvetített valódi demokrácia lényege, hogy egyenlő eséllyel juthassunk a számunkra szükséges információhoz - a legtágabban értelmezve ezt a fogalmat. Ennek az esélyegyenlőségnek pedig egyik súlyponti kérdése, hogy senki ne legyen

hátrányban azért, mert történetesen egy adott helyen él. A tanítványok földrajzi megoszlásából következtethetünk e demokratizálódás mértékére.

Először is: a főváros "vízfej" szerepe eltűnt. A tagtársak 45 százalékos budapesti előfordulása jelentős, de nem beszélhetünk valamiféle elit, fővárosi zártkertről; kimondhatjuk, hogy az SLP maradéktalanul a (földrajzi) esélyegyenlőség talaján áll. Fontosnak tartjuk a "külföld" csaknem húsz százalékos részarányát is. A táblázat ötödik oszlopa tartalmazza a trianoni döntés előtt hazánkhoz tartozó területeken élő magyarságot. Csaknem 11 százalékos részarányuk azért kiemelkedően fontos, mert sokuk számára - és nem kizárólag anyagi okok miatt - az SLP a magyar könyvhöz jutás egyedüli esélye.

Figyelmet érdemel a "valódi" külföldiek relatíve magas részaránya: nyilvánvaló, hogy számukra az SLP az óhazával való kapcsolattartás egyik fontos eszköze is.

Mennyire élő kapcsolatokról beszélünk?

Nos, a tanítványok közül 127 személy (33,2%) adott meg személyes internetes elérhetőséget (e-mail címet). Tudnivaló, hogy az SLP különböző fórumain bármely tag elérhető, ha segítséget kér, vagy valamilyen információra van szüksége. Ez a tagok mintegy harmada részéről megnyilvánuló extra nyitottság mindenképpen pozitív vonás.⁴

A fórum ugyan regisztrálja az egyes tagok aktivitását, azaz hozzászólásaik számát stb., de ennek gyakorlati elemzésbeli lehetőségei nincsenek, mivel ez számos más körülménytől, mindenekelőtt az illető tagságának dátumától is függ, nem szólva arról, hogy a fórumokon tanúsított aktivitás nem függ össze a digitalizálásban tanúsított szorgalommal...

"Hallván hallotok, de nem értetek..."

Itt és most szólnom kell az SLP legsötétebb napjairól, a könyvtár 2005-ös bezáratásáról.

"Úgy mordult rá a magyar könyves szakma csütörtökön a Silent Library Projectre, mint hiénafalka a gözölgő gazellatemetet kerülgető keselyűre. Bár a Csendes könyvtár évek óta tesz közzé magyar nyelvű irodalmat elektronikus formában, a kiadók és a képviselőket ellátó szervezet, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete [sic!] (MKKE) egyik pillanatról a másikra döbbsentek rá, hogy a netről letölthetők az általuk kiadott egyes könyvek..."⁵

A lelkes feljelentő - neve még ilyen kontextusban sem érdemes említésre - feltehetően ingyen járt el, és élete nagy pillanataként emlékszik arra, hogy akkor és ott egyszer milyen nagy dolgot tett.

A dolog számomra nem a könyvtár - átmeneti - bezárása miatt igazán szégyenletes. Az igazi probléma az, hogy sem a kiadók, sem pedig a könyvtáros társadalom nem bizonyult igazán kompetensnek az ügyben. A kiadóknak fogalmuk sem volt - talán ma sincs - az e-könyvek tényleges hatásáról, megzavart eunuchként tébláboltak háremükben, rádöbbenve, hogy több bejárat is van a gyönyörök kertjébe azoknál, amiket eddig őriztek. A könyvtáros szakma pedig - hallgatott. Könyvtáros szakmai identitásom azóta is küzd a traumával, hogy még egy belső szakmai levelezőlista sem foglalkozott komolyan a dologgal. Ugyanazon a listán hosszan ecsetelték az akkoriban lecsukott, popdívá börtönbevonulását, és hogy igaz-e, hogy börtönkönyvtáros lesz; s ha igen, ez vajon jót tesz-e a könyvtárosok imázsának?

Az SLP minden különösebb nehézség nélkül tette túl magát a megpróbáltatásokon - amivel a próféták nem feltétlenül értenek egyet, mert az állomány migrálása nem kis munka volt. Soha annyian nem ismerték a könyvtárat, soha annyian nem töltöttek le, illetőleg tükrözték le az SLP-t, mint akkor - ez olykor szerveroldali problémákat is felvetett. Számos ilyen "Noé-bárája" lebegett a kibertérben, szebb időkre várva.

S az el is érkezett.

A szájt jelenleg is egy orosz szerverről működik. A közelmúltban bizonyosodott be, hogy egy USA-beli, denveri szerveren működő politikai hírportál betiltatása sem kivitelezhető. Emellett az SLP - zártkörűen - működik. Elég kicsinyes rabulisztika ugyan, de működik: hasonlóan a falusi kurtakocsmá nem kívánatos látogatóinak demokratikus szűréséhez: a nyilvános hely mindenki számára látogatható. De ha zártkörű klubnak minősül?

Saját jelszó és az admin által adott login nélkül az SLP-re senki számára nincs belépés.

A tanítványok körét az események nem befolyásolták: számuk töretlenül nő, mint ahogy mind a művek mennyisége, mind minőségük tekintetében semmiféle visszaesés nem volt tapasztalható.

A kocsmá tehát üzemel. Most vizsgáljuk meg, hogyan?

Az ige testté lett lón: de milyen ez a test?

"Egy-egy papírkönyv 1000 példányából ötven év elteltével átlagosan 75 marad fenn. Élettartamukat illetően ugyan az elektronikus könyvek sem állnak jobban, korlátlan másolhatóságuk és konvertálhatóságuk azonban biztosítja számukra az öröklétet az emberiség közös kultúrkincsében - már ameddig egyáltalán létezik kultúra. A Silent Library Project és a hasonló vállalkozások a maguk módján valamelyest hozzájárulnak, hogy egy ideig még létezzen."

Ez a rövid bemutatkozás fogadja a látogatót a projekt nyitólapján.

A szájt tervezése, felépítése minimalista, a "semmit a szemnek", de "mindent az agynak" elvet tükröző. Az egységes, semleges, sárga hátteret fekete betűivel szépen aligha nevezném, de célját maradéktalanul eléri. A logó, ha egyáltalán annak nevezhető, meglehetősen kezdetleges, félbemaradt hatást keltő, mintha tervezőjét egy rövid, Photoshoppal eltöltött randevújáról valami sürgős és magas inténivaló szólította volna el, s azóta sem talált módot a mű befejezésére.

A szájt felépítése egységes, jól átgondolt és kiválóan használható. A menüpontok közötti navigálás könnyű, struktúrájuk egyértelmű, a szájt minden olyan informatikai segítséget megad a használatnak, amit ebben a kategóriában ki lehet találni. Valamennyi funkció évek óta hibátlanul működik.

A gyűjteményben szerző és cím szerinti, együttes vagy külön-külön történő keresésre van lehetőség. A megtalált könyvet azonnal letölthetjük.

A friss szákmányról külön menüpont alatt értesülünk (News), és az e-könyvek késedelem nélkül letölthetőek (Text). A tipikus SLP könyv szerzo_neve_mu_cime_ és filenévbe kódolt azonosítóval jelzi a szöveg felkerülését, állapotát. Alapértelmezésben minden könyv tömörített csomagja három fájl takar:

1. A borító webes méretű szkennelt másolata.
2. A feltöltött könyv rövid tartalmi összefoglalója, az esetek többségében az eredeti mű "fülszövege".
3. A voltaképpeni könyv.

Többkötetes művek esetében nincs merev szabály: a feldolgozó tanítvány dönt arról, hogy egy vagy két kötetben készíti, küldi.

Néhány szót a formátumról. Nem, ez nem a "kiterjesztések csatája". Az SLP minimális szabályozással dolgozik, szinte semmit nem ír elő, és semmiben nem korlátoz. A tartalmi kérdésekben, azaz a mű kiválasztásában egyáltalán nem, a felkerülésében és elkészültét

illetően léteznek bizonyos "ajánlások", ezek azonban - könnyen beláthatóan - részben az admin, illetőleg a próféták munkáját segítik, részben pedig a közösség céljait szolgálják a könyv mások által történő olvasását illetően. A tipikus SLP-könyv valódi e-könyv, ami azt jelenti, hogy az eredeti mű tördelését, elválasztásait stb. elhagyja, és teljesen új elektronikus publikációt hoz létre. Már emiatt is igazságtalanság lenne a könyvtár harcosait összekeverni a CD-DVD-másoló mesteremberekkel, hiszen azok pusztán reprodukálják az eredetit. A tanítványok tehát teljesen új e-könyvet hoznak létre. Az esetleges illusztrációk, képek kezelésének sincs általános szabálya. Van, amikor egyszerűen kimaradnak, ha a mű szerves részét képezik, akkor vagy a dokumentumban magában, vagy, ha nagyobb számban fordulnak elő, külön fájlban szerepelnek. Ez az eljárás messzemenően hatékony és széles körben felhasználható e-könyvek generálását segíti elő. A feltöltés formátuma többnyire rtf vagy doc. Nem mintha a könyvtár a Microsoft-fanok oldalának lenne nevezhető, a bizonyos számítógépes guruk körében dívó "multiellenesség" helyenként itt is megjelenik, de szerencsére nem zavaró mértékben, és a szájt nem válik rivalizáló platformok harcává.

Az rtf és doc formátum tökéletesen megfelelő "postaformátum", azaz ebből mindenki előállíthatja a saját házi használatra megfelelő formátumú e-könyvét.6 Előfordulnak más formátumú anyagok is, bár sokkal kisebb számban, főleg pdf vagy djvu formátumban. Utóbbi részaránya elhanyagolható.

A tipikus harcos általában maga szkenneli-korrektúrázza könyvét, amit elkészültekor elküld az adminnak. Ha erre nincs módja, akkor az elkészült könyvet szkennelt és nyersen felismertetett (OCR) formában küldi fel, amely a projekt megfelelő helyén (In process) landol. Az ide feltöltött művek türelmesen várják, hogy valamely kocsmatárs letöltse őket "nyersen" vagy elvégezze a korrektúrázást, mert történetesen nem rendelkezik szkennelvel, vagy nem jut hozzá az adott könyvhöz.

A szájt lehetővé teszi, hogy a "nyerskönyv" letöltésekor az érintett tanítvány jelezze, hogy korrektúrázni is szeretné. A művek mellett a párhuzamos munkák elkerülése végett "Ny", illetve "K" betűk jelzik az adott dokumentum szabad, illetve foglalt voltát.

A (Readings) menüpontban néhány, az e-könyvtárakkal kapcsolatos iromány, jogi állásfoglalás és hasonló található, ezekkel a szájt minden új látogatója egyszer megismerkedik - többre nincs is szükség.

A (Forum) menüpont a portál közösségi életének gócpontja. Alpontjaiban a projekttel kapcsolatos elképzelések találhatók, igények és bármi, ami közérdeklődésre tarthat számot. Leggyakrabban korrektúrakérések, -vállalások, könyvkeresés. Bármely kocsmatárs tetszése szerinti fórumon megszólalhat, vagy ugyancsak tetszés szerinti új témát indíthat.

Ha megadják az elérhetőséget, a portál automatikusan válaszelevelet generál számára ha új üzenet érkezett a témában, s egy linket, amellyel az adott őt érintő fórumban beléphet (persze egyéni azonosítását követően), vagy ugyanott akár le is iratkozhat a témáról. Hozzászólásait mindenki előzetesen megtekintheti, tetszés szerint smiley-kkel megtűzdelheti.

Bár a szájt messzemenően tiszteli tagjai anonimitását, mindent megtesz az anonim ego önkifejezését biztosítandó. Lehetőség van a nick mellé, ahhoz kötődően tetszés szerinti kép - akár animáció - választására is. Egyszóval: mindent a tagokért!

A (Links) menüpont felkeresése szintén főleg az új kocsmatársak részére ajánlatos, ők ugyanis számos, valóban használatos információt, e-könyves oldalt találhatnak - nem csak magyarországiakat.

A (Workshop) szintén a belépők vadászterülete, a teljesen újonc harcosok kiképzésére szolgál: a munkához szükséges segédprogramok gyűjteménye és rövid ismertetése. Mielőtt bárkiben gonosz gondolatok ébrednének: nem warezolásról van szó: a feltüntetett programok többsége ingyenes, a kereskedelmi programoknál pedig az eredeti szájt van belinkelve. Ezek feltörésére vonatkozó információkat a harcosoknak máshol kell megszerezniük...

Mi van a kosárban? A szájt tartalma

Egy e-könyvtár színvonalát nem a hosszú és középtávú programok, küldetésnyilatkozatok jellemzik. Korábban utaltam rá, hogy az SLP körüli huzavonák hosszú távon nem befolyásolták a könyvtár érdemi működését. Jelenlegi állománya jóval meghaladja a 3000 könyvet.

Arról, hogy milyen ez a könyvtár, a legjobban a könyvei árulkodnak.

Ennek érdekében leválogattam az SLP 2007-i évi gyarapodását - 839 könyvet. Semmi okunk nincs feltételezni, hogy a 2007-es év bármely értelemben "deviáns" lenne, tehát az ott tapasztaltak minden bizonnyal a könyvtár egészére jellemzőek.

Említettem, hogy a feltöltendő anyagok tartalmát illetően semmiféle megkötés, "cenzúra" nincs; tekinthető tehát egyfajta virtuális könyvesboltnak is, ahonnan mindenki szabadon válogathat.

Mit elemeztem?

Először is, minden egyes tétel esetében egyedien megvizsgáltam, hogy

1. "szépirodalmi" vagy "tudományos" műről van-e szó,
2. magyar vagy külföldi a szerző,
3. a könyv nyelvét,
4. könyvről vagy folyóiratról van-e szó?,
5. a későbbi elemzések szempontjából regisztráltam a kiadás évét, illetőleg
6. a kiadót.

Ami a tematikus bontást illeti: ennél finomabb osztályozás - szándékosan - nem tellett tőlem. A "lektúr" és a "komoly" irodalom szelektálását érdekes kérdés lehet, de ezt inkább a felhasználók döntésére hagynám.

A művek megoszlása: szépirodalom 570 tétel (67,9%), szakirodalom 269 tétel (32,1%). Speciális szakboltoktól eltekintve senki nem mondhatja, hogy ez nem igen jó arány, különösen tekintetbe véve a tagok önkéntességét.

A szájt anyagai természetesen szerteágazóak: a sci-fi, a fantasy-irodalom jelentős arányban képviselteti magát. Ugyanakkor szép számban szerepelnek például az antikvitás jeles képviselői, némelyik az "igazi" könyvtárakban is hiánycikk - ilyen például a teljes Livius-sorozat - vagy Tacitus, Thuküdidész, Hérodotosz, Platón művei teljes egészében hozzáférhetőek!

Sokat panaszkodnak a magyar szerzők háttérbe szorulása miatt. Az adatok alapján itt ez sem igaz: a 2007-ben feltöltött könyvek közül 225 mű (26,8%) magyar szerző műve volt.

A nyelvi megoszlás már "papírforma szerinti", mindössze hat idegen nyelvű mű (0,7%) került fel, mindegyikük angol nyelvű. Elégge esetlegesek, bár néhány gyöngyszem közöttük is található: a Harry Potter-sorozat záróköteté az SLP-t sem kerülte el: az e-könyvrájongók jószerével az eredeti megjelenésével egyidejűleg olvashatták kedvencük kalandjait. Hasonló a helyzet egy másik sikerkönyvvel: A Katedrális szerzője, Ken Follettnak újabb műve, a World Without End a 2007-es eredeti kiadással csaknem egyidőben érkezett meg.

A folyóiratok aránya kissé magasabb: évfolyamonkénti bontásban 27 darab (3,2%). Itt azonban a statisztika önmagában félrevezető: egyrészt az SLP ugyanis alapvetően "könyvekben utazik", másrészt a folyóiratok zömét az 1900-1919 között megjelent Huszadik Század évekre bontott teljes anyaga teszi ki.

Egyértelmű, hogy sem a kiadók, sem az úgynevezett jogvédők nincsenek tisztában azzal, hogy valóban befolyásolja-e a profitot az e-könyv, jöllehet, valójában erről van szó. Elérkezett az idő, hogy annak nézzünk utána, igazolható-e ez az állítás.

Először nézzük a felhasználók oldaláról a kérdést.

Az e-könyvet használókat - spekulatív - az alábbi típusokba sorolnám:

1. "hiéna": csak a hulladék érdeklő, szükségből e-olvasó. Általában nincs pénze könyvre, vagy nem is jut hozzá (pl. nem Magyarországon él). Az e-könyv számára pótlék, besurranó csupán a digitális világba. Ha tehetné, csak papírkönyveket olvasna, e fajta egyedeiről tudvalévő, hogy az elvetemültség olyan fokára jutnak, hogy a letöltött e-könyvet kinyomtatják, bekötetik és papírkönyvként olvassák.

2. "mindenevő" vagy "hőrcsög": saját meglévő könyveit szerzi be e-könyvként is, egyébként bármit begyűjt, hátha jó lesz valamire, főleg ha ingyen van, mert pénzt nem adna érte, ha tehetné sem.

3. a "kufárlelkű hibrid": először e-könyvben olvas, és ha tetszik a dolog, megveszi az "igaziban" is a művet, egyszóval biztosra megy. Az e-könyv és a papírkönyv nála kiegészítik egymást. Egyedül az ő esetében igaz némileg a kiadók siráma veszteségeikről: a rossz könyvet biztosan nem veszi meg. De gondoljuk meg: cipőt se veszünk próba nélkül - a cipőgyárak is tudják ezt.

4. "digitális ragadozó": csak e-könyv érdeklő, a papírra rá sem nézne, ha csak nem azért, hogy digitalizálja.

Láthatjuk, hogy az e-könyv üzleti érdekeket egyáltalán nem sért, sőt, elmondható, hogy az ingyenes hozzáférés, kipróbálás lehetősége kifejezetten jótékony hatással van a forgalomra: Paulo Coelho tapasztalatokon alapuló számos példával illusztrálta, hogy egy mű világhálón való megjelenése jelentős mértékben forgalmonnövelő hatású.

Végül lássuk a kiadók népszerűségét a ténylegesen feltöltött könyvek száma alapján:

Kiadó neve	Könyvek	
	száma	%
Európa	86	9,3
Alexandra	33	3,6
Magvető	29	3,1
Móra	29	3,1
Gondolat	25	2,7
Delta Vision Kft.	24	2,6
Beholder	23	2,5
Cesam Lap- és Könyvkiadó Kft.	22	2,4
Agave	21	2,3
Cherubion	19	2,0
Szépirodalmi	18	1,9
Szukits	15	1,6
Magyar Könyvklub	14	1,5
Ulpius-ház	14	1,5
Rakéta	11	1,2
Inomi	10	1,1

A listán azok a konkrét kiadóhoz köthető könyvek - tehát nem folyóiratok - szerepelnek, amelyek 2007-ben legalább tíz könyvvel gazdagították az SLP állományát. A listavezető, az

Európa Kiadó éppenséggel nem profitorientált, sokkal inkább kultúraorientált műhelynek számít.

Egyedül a Cesam Lap- és Könyvkiadó Kft. esetében lehetnek fenntartásaink, e mögött egyedül Margit Sandemo Jéghegyek népe című, kissé parttalan - eddig - 22 kötetes regényfolyama szerepel.

Nézzük meg a feltöltött könyvek kiadási évek szerinti megoszlását is.

A kiadás		
évek	db	%
2006	69	7,4
2004	50	5,4
2005	48	5,2
1993	42	4,5
2002	38	4,1
1990	37	4,0
2007	32	3,4
2003	30	3,2
1998	27	2,9
1989	25	2,7
2001	23	2,5
1997	22	2,4
1995	21	2,3
1996	20	2,2
2000	18	1,9
1991	16	1,7
1999	16	1,7
1984	15	1,6
1988	15	1,6
1994	15	1,6
1992	13	1,4
1986	11	1,2
1972	10	1,1
1979	10	1,1

A listán szereplő könyvek aránya 2006-tól fokozatosan csökken. Ha - állítással ellentétben - az e-könyvek tényleges üzleti veszteséget okoznának, akkor az legérzékenyebben az újdonságok esetében jelentkezne. Márpedig az ebből a szempontból "érzékeny" 2007-es év csak hatodik a listán (Margit Sandemo regényeitől ismét tekintsünk el). A lista egészét tekintve pedig egyenletes, de igen tág határok között mozog az az időhatár, amelyek az SLP 2007-es gyarapodását jellemzik. A legrégebbi mű például John Stuart Millnek A képviselői kormány című könyve, amelyet 1967-ben adtak ki.

Az adatokból is látható, hogy az üzleti károkozás vádja egyszerűen nem áll meg.

Papír által homályosan...

Gondoljuk el, milyen lenne olyan világban élni, ahol az emberiség léte során összegyűjtött információk - és nemcsak könyvek - a kibertéren keresztül bárki számára korlátlanul, cenzúrázatlanul és ingyen hozzáférhetőek. Ha nincs szükségünk házikönyvtárra, mert kedvenc könyveink, zenéink, filmjeink bárhol, bármikor elérhetőek számunkra. Ha nem számít, kik vagyunk, nem számít hol élünk, mi a pozíciónk: a digitális világ templomában csak teljesítményünk számít...

Könyvtárra, könyvtárosra természetesen szükség lesz.

Csak éppen nem az olvasót felügyelő-kiszolgáló, püsszegő teremőrre, csak éppen nem a mai, forma- és épületcentrikus, érdemi megújulásra képtelen komplexumokra, amelyek legjobb esetben egy száz éve modernnek számító modell másolására épülnek. Nem a könyv formáját kell konzerválni, annak palotát építeni, hanem a tartalmat megőrizni, lehántva róla az esetlegességet, a kötést, az enyves, málló borítót: de megőrizni és hozzáférhetővé tenni a gondolatot - bárhol, bárki számára.

Végezetül tegyük fel a kérdést: miért van szükség az SLP-jellegű kezdeményezésekre?
Ugyanazért, amiért félnek tőle, amiért hallgatnak felőle.

Egy kis csoport elszánt, öntörvényű ember szeret valamit csinálni, de legális csatornákon nem kapja meg, hát megszerzi magának - és odaadja másoknak is. A végeredmény több ezer kötetes e-könyvtár, minden állami pénz, pozíció vagy támogatás nélkül. Ha így is lehet, márpedig az SLP léte bizonyítja, hogy így is lehet dolgozni, az sokak számára kellemetlen - nem csak a kiadók és jogvédők számára.

Kevesebb, mint négyszáz ember. Nem várnak pénzt, nem vezetik őket érdekek, nem építenek karriert. Mindössze hisznek valamiben és hajlandók áldozni is ezért.

Majdnem azt mondtam, hogy mindegy is, miben hisznek: hányunkban van még ilyen elhivatottság? Ők a tartalomért, a tiszta gondolatért dolgoznak. Ismeretlenek egymás számára, a levelezésben is csak nick-jeik szerepelnek.

Az SLP nem vezet nyilvántartást arról, ki hány könyvet töltött fel.

A feltöltött könyvek letöltéséről igen. Bárki kiszámolhatja, hány olvasója van, és gyakori eset, hogy egy tagtárs megköszön egy számára fontos könyvet. Ez az egyetlen elismerés, amit kaphatnak. Egyben ez a legtöbb is.

Csak töretlen hitük van, hitük valamiben, ami fontos számukra, amit megosztanak másokkal, s ami mellett immár csaknem 4000 kötet érvel. És csaknem 800 000 olvasó.

Könyvtáros ennél nagyobb elismerésre nem vágyhat.

JEGYZETEK

1 Rendpárti olvasónk kedvéért: ez az az időszak volt, amikor az SLP nyíltan működött, a konyvtar.lap.hu e-könyvtárai között is feltüntették. Honlapjára bárki beléphetett, és onnan ingyen bármit letölthetett, ha pusztán olvasni akart. Ha maga is csinált e-könyveket, ezeket önként megoszthatta másokkal - egyszóval a politikai felhangok nélküli kulturális kommunizmus valósult meg a kibertérben. Mindenkinek a szükségletei szerint, mindenki a képességei szerint.

2 A jogvédők figyelmébe ajánlom, hogy a hatályos szerzői jogi törvény értelmében a letöltő - ha közvetve sem haszonszerzés vezet, és nem számítógépes programokat töltöget - nem követ el jogsértést. A jogvédő szervezetek maguk sem egységesek a törvény értelmezésében. Az ASVA véleménye szerint a puszta letöltés is jogsértő, míg az ARTISJUS ezt megengedhetőnek tartja a fenti feltételek esetén.

3 A fórumozókkal kapcsolatban elmondottak minden valószínűség szerint kiterjeszthetők a tagság egészére is.

4 Az esetleges félreértések elkerülése érdekében - érthető módon - a megadott e-mail címek többsége nem egykönnyen azonosítható, gmail, freemail stb. fiók.

5 Elnémult a Csendes Könyvtár. Index, 2005. február 27.

6 A magam részéről a prc formátumra szavazok, mind PC-n, mind pedig PDA-n használva az általam ismert legtokéletesebb e-könyv forma. (Telefonos verziója is van!)